

Tekerlekli Sandalye ve Koşan Basketbol Oyuncularının Psikolojik İhtiyaçları

Emin KURU¹

Bengü GÜVEN KARAHAN²

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, tekerlekli sandalye ve koşan erkek basketbol oyuncularının psikolojik ihtiyaçlarını incelemektir.

Araştırmada yaşları 18 ile 25 yıl arasında değişen 20 tekerlekli sandalye, 20 koşan basketbol oyuncusu olmak üzere toplam 40 erkek katılımcı yer almıştır. Katılımcılara “Edwards Kişisel Tercih Envanteri” (Edwards Personal Preference Schedule) uygulanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve Mann Whitney U testinden yararlanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Elde edilen bulgulara göre tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncuları arasında başarıma, uyarılık, düzen, gösteriş, özerklik, yakınlık, kendini suçlama, şefkat gösterme, sebat ve saldırganlık ihtiyaçları açısından anlamlı farklar bulunmuştur ($P < 0.05$). Tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının en yüksek düzeyde psikolojik ihtiyaçlarının, uyarılık ($\bar{x} = 71.65$), sebat ($\bar{x} = 70.45$) ve ilgi görme ($\bar{x} = 69.15$) alanlarında, koşan basketbol oyuncularının ise gösteriş ($\bar{x} = 89.85$), başarıma ($\bar{x} = 83.25$) ve özerklik ($\bar{x} = 72.8$) alanlarında olduğu ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncularının psikolojik ihtiyaçlarının farklı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tekerlekli sandalye basketbolu, koşan basketbol, psikolojik ihtiyaçlar.

Psychological Needs of Wheelchair and Running Basketball Players

ABSTRACT

The aim of this study was to investigate on wheelchair and running basketball players' psychological needs.

20 wheelchair basketball players and 20 running basketball players totally 40 basketball players whose ages vary from 18 to 25, voluntarily participated in this study. For the determination of psychological needs, Edwards Personal Preference Schedule was applied. Descriptive statistics and Mann Whitney U test were used for data analysis and significance level was taken as 0.05.

Results indicated that, there are some differences in dimension of achievement, conformity, order, show off, autonomy, closeness, blaming yourself, showing tender, endurance and aggressiveness between wheelchair basketball players and running basketball players ($P < 0.05$). The results of the research show that wheelchair basketball players perceived conformity ($\bar{x} = 71.65$), endurance ($\bar{x} = 70.45$) and being interested in ($\bar{x} = 69.15$) as the highest needs, running basketball players perceived show off ($\bar{x} = 89.85$), achievement ($\bar{x} = 83.25$) and autonomy ($\bar{x} = 72.8$) as the highest needs.

In conclusion, wheelchair and running basketball players' psychological needs are found to be different.

Key Words: Wheelchair basketball, running basketball, psychological needs.

GİRİŞ

İnsan davranışlarının temelinde onların ihtiyaçları vardır. İhtiyaçların yeterince karşılanamaması bireylerde gerginliğe neden olur. Psikolojik açıdan insanı anlamak, bir anlamda onun davranışlarının temelindeki ihtiyaçları anlamaya bağlıdır (Brouwer ve Ludeke 1997).

Morgan ihtiyacı, bireyin içindeki fizyolojik ve sonradan edinilmiş eksiklik ya da yetmezlik olarak tanımlamaktadır (Edwards 1959). Organizmada bazen bir yoksunluktan

¹ Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara

² Başkent Üniversitesi Spor Bilimleri Bölümü, Bağlıca Kampusu, Ankara

bazen de fazlalıktan kaynaklanan bu gerginlik ve sıkıntı, uygun objenin elde edilmesi ile biter ve organizma dengesine kavuşur (Kuzgun 1985).

Toplumsal bir varlık olan insanın psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir araçta spordur. Birey spor yolu ile keşfedilmemiş özelliklerini tanır ve yaratıcı yönünü harekete geçirir (Kuru 2004). Yapılan araştırmalarda, sporun bireylerde birbirlerine karşı saygılı olma, kurallara uyma, işbirliği yapma, bağımsız davranma, kendini disipline etme, azimli ve kararlı olma ve toplumsallaşma sürecini hızlandırdığı belirtilmektedir (Kuru ve Baştuğ 2006). Tüm bu özellikleri ile spor sadece sağlıklı bireyler için değil, engelli bireyler içinde son derece faydalı ve gereklidir. Engellilerde fiziksel etkinliklere katılmanın yararlarını felsefi açıdan değerlendiren yazarlar, daha çok duyuşsal ve psiko-motor gelişime katkılarını vurgulamaktadırlar. Brouwer ve Ludeke (1997) ve Atay (1995), sporun hem bedensel ve zihinsel yönden sağlıklı hem de engelli kişiler için son derece değerli olduğunu ancak, engelli bireylerin spora olan gereksinimlerinin daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Spor yapan engelli bireylerin motivasyonlarını sağlamada da psikolojik ihtiyaçları önde gelmektedir (Ruddel ve Shinew 2006). Sporun, engelli bireylerin hareket etmekten haz alma, eğlenme ve başarıma ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir araç olduğu ifade edilmekte, engelli bireylere, özrü ile başa çıkmasını ve özrünü hafifletmesini öğretmekte, keyif vermekte, iletişim ve paylaşım sağlamakta, yaşam motivasyonunu artırmakta, hoşgörü, işbirliği gibi olumlu kişilik özelliklerinin kazandırılmasını sağlamaktadır (Özer 2001).

Tüm bu özelliklerinden dolayı spor, ülkelerce engelli bireyleri topluma kazandırmak için kullanılmaya başlanmıştır (DePauv ve Gavron 2005). Ülkemizde ilk kez 1990'da Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde Türkiye Özürlüler Spor Federasyonu (TÖSF) kurulmuş ve dört engelli grubun (bedensel, zihinsel, işitme ve görme engelliler) faaliyetini bünyesine almıştır. Birçok spor dalında faaliyeti olan federasyonun ilk yıllardan itibaren en çok talep gören branşı bedensel engellilerde tekerlekli sandalye basketbolu olmuştur (<http://www.sporbilim.com>; 20.04.2007)

Sporun bireyin psikolojik ihtiyaçlarını gideren bir araç olarak görülmesinden yola çıkarak, spor yapan ve yapmayan bireylerin psikolojik ihtiyaçlarının nasıl olduğu ile ilgili ülkemizde ve yurtdışında çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırma da ise engelli bireylerin sağlıklı bireylere göre psikolojilerinin daha farklı olacağı düşünülerek, engelli ve engelli olmayan basketbolcuların psikolojik ihtiyaçlarında ne gibi farklılıklar ve benzerlikler olduğu merak konusu olmuştur. Buradan hareketle araştırmanın amacı, tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncularının psikolojik ihtiyaçlarını incelemektir.

MATERYAL ve METOT

Materyal

Araştırmada bedensel engelli basketbolcular evrenini, Türkiye Tekerlekli Sandalye Basketbol Bölgesel Ligi'ndeki 5 bölgeden toplam 28 kulüp ile 18-25 yaş arasındaki 200 sporcu oluştururken (<http://www.besf.org.tr/>; 02.05.2007), örnekleme ise 2006-2007 sezonunda Tekerlekli sandalye bölgesel liginde oynayan Çankaya belediyesi Spor Kulübü ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Spor Kulübündeki toplam 20 erkek basketbolcu oluşturmaktadır. Koşan basketbolcu evrenini, Türkiye Erkekler Bölgesel Basketbol Ligindeki (EBBL) 18-25 yaş arasında yaklaşık 750 sporcu oluşturmaktadır. Araştırmaya giren 20 koşan basketbol oyuncusu, 2006-2007 sezonunda Gazi Üniversitesi, Ankara D.S.İ. ve Şekerspor Spor Kulüplerinde oynayan erkek basketbolculardan oluşmaktadır.

Metot

Araştırmada sporcuların psikolojik ihtiyaç düzeylerine ilişkin algılarının ölçülmesinde, Alien Edwards tarafından geliştirilen ve Türkiye'de Prof. Dr. Yıldız Kuzgun tarafından dilimize çevrilip, güvenilirliği ve geçerliği saptanmış olan (Kuzgun, 1985) "Edwards Kişisel Tercih Envanteri" kullanılmıştır. Ölçek, Murray tarafından tanımlanan psikolojik ihtiyaçlardan 15 tanesinin bir kimsedeki önem derecesini saptamaya olanak veren bir ölçme aracıdır. Envanter, 15 alt boyutla ilgili 225 maddeden oluşmaktadır. Alt boyutlar; başarma, uyarılık, düzen, gösteriş, özerklik, yakınlık, duyguları anlama, ilgi görme, başatlık, kendini suçlama, şefkat gösterme değişiklik, sebat, karşı cinsle ilişkiler ve saldırganlıktır. Toplanan verilerden envanter puanı 210'un altında olanlar araştırmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca sporculara ilişkin bazı demografik özelliklere ilişkin bilgiler araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Verilerin analizinde yüzde, frekanslar ve Mann Whitney U testinden yararlanılmış, SPSS 11.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının psikolojik ihtiyaçlarına ait değerler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının psikolojik ihtiyaçlarına ait ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri (n=20)

PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR	\bar{x}	S	Min	Max.
Başarma	56.70	28.56	18	97
Uyarılık	71.65	20.39	12	92
Düzen	65.20	22.60	18	99
Gösteriş	59.55	27.47	17	96
Özerklik	39.10	19.16	13	88
Yakınlık	45.25	17.20	6	88
Duyguları Anlama	37.05	19.36	7	85
İlgi Görme	69.15	19.65	34	91
Başatlık	48.85	25.28	2	90
Kendini Suçlama	60.30	19.63	16	81
Şefkat Gösterme	40.80	26.55	9	92
Değişiklik	42.65	28.72	8	95
Sebat	70.45	24.94	19	99
Karşı Cinsle İlişki	46.40	21.81	10	89
Saldırganlık	50	21.39	19	88

Tablo 1'deki değerler incelendiğinde, araştırmaya katılan tekerlekli sandalye basketbol oyuncularının en yüksek ihtiyaç düzeyinin, uyarılık (\bar{x} =71.65), en düşük düzeyin ise duyguları anlama (\bar{x} =37.05) boyutlarında olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan koşan basketbol oyuncularının psikolojik ihtiyaçlarına ait değerler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya katılan koşan basketbol oyuncularının psikolojik ihtiyaçlarına ait ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri (n=20)

PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR	\bar{x}	S	Min	Max.
Başarma	83.25	15.15	45	97
Uyarılık	42	30.64	4	95
Düzen	39.90	35.93	5	88
Gösteriş	89.85	6.12	76	99
Özerklik	72.80	22.42	25	96
Yakınlık	33.05	19.30	12	82
Duyguları Anlama	32.10	27.33	1	76
İlgi Görme	61.05	33.83	2	99
Başatlık	55.05	31.92	17	94
Kendini Suçlama	30.50	17.21	1	50
Şefkat Gösterme	58.75	25.85	16	94
Değişiklik	42	33.18	2	95
Sebat	36.20	23.15	2	71
Karşı Cinsle İlişki	39.20	31.91	2	99
Saldırganlık	67.20	19.32	19	93

Tablo 2'deki değerler incelendiğinde, araştırmaya katılan koşan basketbol oyuncularının en yüksek gereksinim düzeyinin, gösteriş (\bar{x} =89.85), en düşük düzeyin ise kendini suçlama (\bar{x} =30.50), boyutlarında olduğunu göstermektedir.

Tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncularının psikolojik ihtiyaçları karşılaştırıldığında elde edilen analiz sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3: Tekerlekli sandalye basketbol oyuncularını ile koşan basketbol oyuncularının psikolojik ihtiyaçlarının karşılaştırılması

PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR	N	TSBO**		N	KBO***		U
		\bar{X}	Sd		\bar{X}	Sd	
Başarma	20	56.70	28.56	20	83,25	15,15	98*
Uyarlık	20	71.65	20.39	20	42	30,64	94*
Düzen	20	65.20	22.60	20	39,9	35,93	115.50*
Gösteriş	20	59.55	27.47	20	89,85	6,12	43*
Özerklik	20	39.10	19.16	20	72,8	22,42	50.50*
Yakınlık	20	45.25	17.20	20	33,05	19,30	97*
Duyguları Anlama	20	37.05	19.36	20	32,1	27,33	160.50
İlgi Görme	20	69.15	19.65	20	61,05	33,83	194
Başatlık	20	48.85	25.28	20	55,05	31,92	189.50
Kendini Suçlama	20	60.30	19.63	20	30,5	17,21	55*
Şefkat Gösterme	20	40.80	26.55	20	58,75	25,85	112*
Değişiklik	20	42.65	28.72	20	42	33,18	186.50
Sebat	20	70.45	24.94	20	36,2	23,15	70*
Karşı Cinsle İlişki	20	46.40	21.81	20	39,2	31,91	164
Saldırganlık	20	50	21.39	20	67,2	19,32	116.50*

* P < 0.05

** Tekerlekli Sandalye Basketbol Oyuncuları

*** Koşan Basketbol Oyuncuları

Tablo 3'de görüldüğü gibi tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncularını arasında başarı, uyarlık, düzen, gösteriş, özerklik, yakınlık, kendini suçlama, şefkat gösterme, sebat ve saldırganlık ihtiyaçları açısından anlamlı fark bulunurken ($P < 0.05$), duygular anlama, ilgi görme, başatlık, değişiklik ve karşı cinsle ilişki ihtiyaçları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($P > 0.05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Edwards Kişisel Tercih Envanteri'ndeki 15 ihtiyaca göre elde edilen sonuçlarda; Tablo 3'deki verilerden anlaşılacağı üzere tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncularını arasında başarı ihtiyaçları açısından anlamlı fark bulunmuştur ($P < 0.05$). Bu fark, engelli sporcuların koşan sporculara göre başarmaya daha düşük düzeyde ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Kristen ve ark. (2002)'nin çalışmalarında genç bedensel engellilerin, spor programlarına katılım amaçlarında ilk sırayı yeni arkadaşlar edinmenin aldığı bulunmuştur. Bundan hareketle, bu araştırmanın başarı ihtiyacına ilişkin bulgusu, engellilerin sporu, engelli olmayan profesyonel sporculara göre daha çok sosyal amaçlı olarak yaptıkları şeklinde yorumlanabilir.

Diğerlerinden fikir alma, başkalarının ne düşündüğünü öğrenme, diğerlerinin önderliğini kabul etme ve karar vermeyi başkalarına bırakma gibi nitelikleri kapsayan uyarlık ihtiyacında ise, tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncularını arasında engelli sporcular lehine anlamlı fark bulunmuştur ($P < 0.05$). Woude, Groot ve Janssen'in (2006) profesyonel tekerlekli sandalye basketbolcularını üzerinde yaptıkları çalışmada, sporcular basketbol sporunun kendilerine akranları arasında lider olma özelliğini kattığını belirtmişlerdir. Bu bulgu

araştırmanın bulguları ile farklılık göstermektedir. Ancak ülkemizde genellikle engellilerin yaşayışlarındaki zorluklar nedeni ile başkalarına bağımlılıklarının yüksek olması, uyarlık ihtiyaçlarının da daha yüksek olmasına sebep olarak görülebilir.

Düzen ihtiyacı açısından da Tablo 5’de elde edilen verilerden anlaşılacağı üzere tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncuları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($P<0.05$). Bu fark engelli bireylerin düzen ihtiyaçlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bedensel engelli bireyler kendi kendilerine yetebilme adına hayatlarında birçok araç gereci ulaşabilecekleri şekilde düzenlerler. Böyle olmadığında yani düzen bozulduğunda, hayatları da çok zorlaşacağından engelli olmayan bireylere göre düzen ihtiyaçlarının fazla olması normal karşılanabilir.

Diğerlerinin dikkatini çekme ve ilgi merkezi olma gibi nitelikleri kapsayan gösteriş ihtiyacı açısından, tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncuları arasında koşan basketbolcular lehine anlamlı fark bulunmuştur ($P<0.05$). Her ne kadar, Devine ve Lashua (2002), engelli bireylerin karşı cinsle ilişki kurabilmeleri için fiziksel görünüşlerinin yanında gösterişli bazı özelliklere sahip olma istekleri olduklarını belirtse de elde edilen bulgu, tekerlekli sandalye basketbolcularının koşan basketbolculara kıyasla daha az gösteriş ihtiyacı duyduklarını göstermektedir.

Tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncuları arasında özerklik ihtiyaçları açısından koşan basketbolcular lehine anlamlı fark bulunmuştur ($P<0.05$). Fiziksel kapasitelerinin yetersizliği nedeni ile bağımsızlık duygusunun gelişiminin engellendiği düşünüldüğünde engelli bireylerin bağımsızlık ihtiyacının normal bireylere göre daha az olması doğal olarak karşılanabilir.

Tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncuları arasında yakınlık ihtiyaçları açısından engelli sporcular lehine anlamlı fark bulunmuştur ($P<0.05$). Bu da Kristen ve ark. (2002)’nin bedensel engellilerin, spor programlarına katılımlarındaki en önde gelen sebebin arkadaş edinme olduğunu belirttikleri çalışmaları ile benzer bir sonuç olarak yorumlanabilir.

Katılımcılar arasında anlamlı farklılık bulunan bir başka boyut kendini suçlama boyutudur. Elde edilen bulguya göre engelli basketbolcular kendilerini koşan basketbolculara göre daha fazla suçlamaktadırlar. Smith ve Sparkes (2005)’in yaptıkları araştırmada engelli bireylerin fiziksel olarak kendilerini yetersiz hissettiklerinden bahsedilmiştir. Perreault ve Vallerand (2007)’in yaptıkları araştırmada bir tekerlekli sandalye basketbol oyuncusu, basketbol oynamasının sebebini “oynamadığım zaman kendimi suçlu hissediyorum” diyerek açıklamıştır. Bununla birlikte kendini suçlama davranışına ters olarak, Schoemaker ve Kalverboer (1994) küçük yaşlardan beri sporla uğraşan engellilerin, sporu sosyal statü belirlemede bir ayırt edici olarak kabul ettikleri ve kendilerine saygılarının geliştiğini belirtmişlerdir.

Elde edilen verilerde şefkat gösterme-koruma alt boyutunda katılımcılar arasında anlamlı fark bulunmuştur ($P<0.05$). Bulguya göre koşan basketbolcuların şefkat gösterme ihtiyacı engelli basketbolculara göre daha yüksektir. Ruddell ve Shinew (2006)'in yaptıkları araştırmada görüşülen bayan engelli sporcular, kendilerine acınmasından rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgudan hareketle tekerlekli sandalye basketbolcularının koşan basketbolculara göre şefkat gösterme ihtiyaçlarının daha düşük düzeyde olması normal karşılanabilir.

Bir işi bitirinceye kadar üzerinde çalışma, üzerine aldığı herhangi bir işi tamamlama gibi nitelikleri kapsayan sebat ihtiyacı açısından tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncularını arasında engelli sporcular lehine anlamlı fark bulunmuştur ($P<0.05$). Bedensel engelli bireyler engellerinden ötürü zaten hayatın birçok alanında zorluklarla mücadele etmektedirler. Bu da onların her türlü olay karşısında sebatlarını engelli olmayan bireylere göre artırmış olabilir.

Elde edilen verilere göre, tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncularını arasında saldırganlık ihtiyaçları açısından koşan basketbolcular lehine anlamlı fark bulunmuştur ($P<0.05$). Daha öncede belirtildiği gibi, genç bedensel engellilerin, spor programlarına katılım amaçlarında ilk sırayı yeni arkadaşlar edinmenin aldığı bulunmuştur (Kuru ve Baştuğ, 2006). Öncelikli amacı arkadaş edinmek olan bireylerin saldırgan bir tutum içerisinde olmamaları doğaldır.

Araştırma da tekerlekli sandalye ve koşan basketbol oyuncularını arasında özerklik ve değişiklik ihtiyaçları açısından anlamlı fark bulunmamıştır ($P>0.05$). Basketbol ortamının engelli ve engelli olmayan bireylerde duyguları anlama noktasındaki ilişkileri beraberce sağladığı söylenebilir. Ayrıca, sporcular basketbol sayesinde değişik insanlarla tanışmakta, değişik şehirlere gitmekte, çok farklı ortamlarda bulunmaktadırlar. Buradan hareketle iki grubun da değişiklik ihtiyaçlarının karşılanabildiği söylenebilir. Bununla birlikte katılımcılardan elde edilen verilerde, gruplar arasında ilgi görme ihtiyacına ilişkin anlamlı fark bulunmamıştır ($P>0.05$). İki grubun da bu ihtiyaçları birbirine çok yakın ve yüksek değerlerdedir. Engelli bireyler hayatlarında sıklıkla başka insanların yardımına ihtiyaç duydukları için ilgi görme beklentileri de bununla birlikte artmış olabilir. Koşan basketbolcuların ise gösteriş ihtiyaçlarının yüksek olmasından hareketle bu iki ihtiyaç arasında paralellik olması doğal olarak görülebilir. Katılımcılar arasında başatlık ihtiyaçları açısından da anlamlı farklılık bulunamazken ($P>0.05$) puanlar göz önüne alındığında engelli basketbolcuların başatlık ihtiyacının koşan basketbolculara göre daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. Devine ve Lashua (2002)'nin yaptığı araştırmada engelli bireylerin başatlık ihtiyaçlarını takımla yapılan aktiviteler yoluyla karşılayabildiklerinden söz edilmektedir. Aynı zamanda uyarlık ihtiyacı puanları göz önüne alındığında engelli sporcu grubunun başatlık ihtiyacının az da olsa koşan basketbolculara göre daha düşük çıkması tutarlı bir sonuç

vermektedir. Araştırmanın karşı cinsle ilişkiler boyutunda da gruplar arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($P>0.05$). Ancak düşük oranda da olsa engelli sporcuların ihtiyaçlarının normal sporculara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Devine ve Lashua (2002), engelli bireylerin karşı cinsle ilişki kurabilmeleri için fiziksel görünüşlerinin yanında gösterişli bazı özelliklere sahip olma istekleri olduklarını belirtmişlerdir.

KAYNAKLAR

1. Atay, M. Engelli bireylerin benlik gelişiminde spor etkinliklerinin önemi. **Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu Bildiri Kitabı**. GSGM Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları: 1995; 97-100.
2. Brouwer, J. ve Ludeke, W. Felsefi Açından Engellilerde Spor. **Antalya Uluslararası Engellilerde Spor Sempozyumu Bildiri Kitabı**. T.C. Başbakanlık GSGM Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı. Yayın No: 1997;1. 11-17. Ankara.
3. DePauw, K. P. & Gavron, S. J. **Disability Sports**. Human Kinetics; 2005. p 84.
4. Devine, M. A. & Lashua, B. Constructing Social acceptance in Inclusive Leisure Lifestyles of People with Disabilities. **Therapeutic Recreation Journal**. 2002; 33, 29-45.
5. Kristen, L., Patriksson, G. ve Fridlund, B. Conceptions of Children and Adolescents with Physical Disabilities about Their Participation in a Sports Programme. **European Physical Education Review**. 2002; 8, (2): 139-156.
6. Kuru, E. Türkiye ve Kazakistan'lı Spora Katılımcı Erkek Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçlarının Karşılaştırılması. **Bilig**. 2004; 30: 203-233.
7. Kuru, E. ve Baştuğ, G. Bayan ve erkek futbolcuların psikolojik ihtiyaçlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi. **Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**. 2006; 3: 117-126.
8. Kuzgun, Y. Edwards Kişisel Tercih Envanterinin Türkiye'de Güvenirliği ve Geçerliliği. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. 1985; 17, s. 1-2, 69-85.
9. Perreault, S. ve Vallerand, R. J. A test of self-determination theory with wheelchair basketball players with and without disability. **Adapted Physical Activity Quarterly**. 2007; 24, 305-316.
10. Ruddell, J. L. ve Shinew, K. J. The Socialization Process for Women with Physical Disabilities. **Journal of Leisure Research**. 2006; 38, 3, 421-444.
11. Özer, D. **Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor**. Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım. 2001; 4-21.
12. Schoemaker, M. M ve Kalverboer, A. F. Social and Affective Problems of Children Who are Clumsy: How Early Do They Begin? **Adapted Physical Activity Quarterly**. 1994; 11, 2, 130-140.
13. Smith, B. ve Sparkes, A. C. Men, sport, spinal cord injury, and narratives of hope. **Social Science & Medicine**. 2005; 61, 1095-1105.
14. Williams, T. Disability Sport Socialization and Identity Construction. **Adapted Physical Activity Quarterly**. 1994; 11, 1, 14-31.
15. Woude, V., Groot, S. ve Janssen, T.W.J. Manuel Wheelchairs: research and innovation in sports and daily life. **Science & Sport**. 2006; 21, 226-235.
16. <http://www.sporbilim.com/index.php?s=icerik&katid=78&id=103> (20.04.2007)
17. <http://www.besf.org.tr/> (02.05.2007)